

עיבור השנים וקידוש החודש

זו הרצאתו האחרונה של אברהם הלוי פרנקל. הוא הרצה בסוכות תשכ"ו בכנס למחשבת היהדות.

אני נמצא במצב קשה מאוד, מפני שאחרי גלגולים שונים ניסחו את נושא הרצאתי "עיבור שנים וקידוש החודש". זהו נושא מעניין למדי אם מרצים עליו שלוש או ארבע שעות. אבל אם מרצים עליו חצי שעה, אפשר לתת רק דברים פשוטים ביותר, אלמנטריים. ולא רק שלא אוכל לחדש כאן, מפני שהחידושים יתחילו רק אחרי שעתים, אלא שאני מניח שרוב הדברים ידועים הם.

הלוח מתארגן על פי הופעות מחזוריות בחלל העולם, ברקיע השמים. ומתוך טעמים מעשיים באים בחשבון בשבילנו - מלבד כדור הארץ - רק הירח והשמש. אף מתוך כך נמצא אלמנט אחד, והוא סיבוב כדור הארץ סביב צירו. זה האלמנט היוצר את הגורם הפשוט ביותר, שאינו שייך ללוח, מפני שהוא קודם ללוח - זה היום. ואף על פי שהיום - או היממה - הוא נושא מעניין מאוד מבחינת ההלכה, ואולי אלה שזיכרונם טוב יזכרו שלפני 24 שנים הייתה ירושלים מלאה גלובוסים, בעיקר בבתי הרבנים, מפני שהתווכחו על הבעיה ההלכתית, שקראו לה בשם המטעה "יום הכיפורים ב'פך". אבל אף על פי שיש כאן רק אחד מן הדברים ההלכתיים המעניינים סביב שאלת היממה, לא אדבר על כך. אדבר רק על היחידות הנוצרות ע"י סיבוב הירח סביב כדור הארץ וע"י סיבוב כדור הארץ סביב השמש. אתחיל בסדר ההפוך: השנה והחודש.

יש עמים רבים, והיום אולי רבים הם ביותר, המסדרים את הלוח שלהם לפי השנה, ולשם בהירות נוסיף: שנת החמה. אין שנה אחרת מאשר שנת החמה, השנה התלויה בשמש. אמנם, כפי שאתם יודעים מן הלוח הנוצרי, מחלקים את השנה הזאת לחודשים, כביכול: ינואר, פברואר וכו', אבל חלוקה זו בחלקה אטאביסטית היא, ובחלקה שטות גרדא. אטאביסטית - מפני שזוכרים את החודשים, חודשי הירח, שמיד אדבר עליהם, ואז יש שנים-עשר חודש בערך; ועוד נראה, באיזה מובן "בערך". מחלקים את השנה לשנים-עשרה יחידות מלאכותיות, שקוראים להן "חודשים". ואם אמרתי מקודם, "שטות גרדא", הריני צריך רק להזכיר לכם, שלינואר יש 31 יום, ולפברואר האומלל 28, ובשנים המעוברות כביכול - של הנוצרים - 29. ואתם רואים את השטות הנמצאת בתוך החלוקה הזאת של השנה. נקרא לכל לוח כזה

קוים לדמותו

דברי פרופ' ש"ה ברגמן

שנים רבות ישבתי ועוד אקווה לשבת, בסמינאר המתמטי של האוניברסיטה שלנו כתלמיד בין התלמידים. שעות מלאות ברכה. היריעה רחבה. המורה קובע מסורת מקיפה ועל התלמידים למלא אותה במשך שנה שלימה על ידי עבודותיהם, כל אחד ואחד במקומו. חוליה מצטרפת לחוליה. פרופיסור פרנקל מתווך בין ההרצאות של התלמידים, משלים, מנתח. ניתוחו הגיוני, חודר, חריף, מלא אור ההסברה. אותו אור ההגיון עמד לפרנקל החוקר, המסביר בכינוסים מדעיים, המחבר של אחד הספרים הידועים ביותר והמצוטטים ביותר בספריות המתמטית והפילוסופית. פרנקל אינו פרופיסור בלבד. רחוק הוא מן הטיפוס של המלומד, ששבילי הרקיע בלבד נהירים לו. רגליו עומדות מוצקות על האדמה. הוא אדמיניסטרטור מובהק. הוא לוחם. מישוהו אמר עליו, שהוא טיפוס של טריבון העם. אולי הוא נהנה לפעמים מן המלחמה. על כל פנים אינו נרתע מפניה ואינו חושש למנוחתו, אף אינו מפחד מפני כלי הזין המסוכן ביותר - החיוך של האחרים. כמה חברים יעצו לו לפני שנה שלא יעמיד את השאלה של ריבוייני הטבעי על סדר היום או ימנע עצמו, על כל פנים, מלדבר עליה באוניברסיטה. פרנקל לא שמע להם. ובצדק לא שמע להם ושם את אצבעו על אחד הפצעים הקשים של מציאותנו בארץ, אף כי ידע היטב, שלא יחסרו הליצנים והלצותיהם. הוא ראה את חובתו כריקטור, כחובה ציבורית כללית ולא כאקדמיית בלבד. בחיינו הציבוריים אין אמנם ה"לוחם" טיפוס יקר המציאות. אולם יקרי מציאות הם אצלנו לוחמים, שאופק ראייתם רחב ומקיף, היודעים להישאר נאמנים לעמדתם ולכבד יחד עם זה את עמדת המתנגד, להדגיש ולהבליט את היסודות המשותפים להם וליריביהם ולקרב בכך את הרחוקים. עמדתו התקיפה והבטוחה של פרנקל בענייני הדת, למשל, לא מנעה בעדו להכיר את חשיבותו הכבירה של מ.בובר ותורתו ולהוקיר את תפקידו הגדול ליהדות של ימינו. מתוך הוקרה זו התפתחו חילופי דעות פוריים בין פרנקל ובין רבים מאלה, שחיפשו דרכם ביהדות. לוחם זה יודע אחד היסודות הגדולים של האסטרטגיה הציבורית: "עת להשליך אבנים ועת כנוס אבנים". רוחב הנפש ביחד עם עמדה חזקה ולוחמת - סינתיזה זו היא מתנה יקרה. יהודי אדוק ואיש הספורט האוהב בלהיטות לטייל ולטפס על הרים; איש המסורת השמח להרצות בקיבוצי השמאל ולקשור עימם קשרי ידידות; מלומד מדייק דיוקים הגיוניים ומורה המארגן את העבודה להשכלת העם של האוניברסיטה (ובאיזו מסירות!); יהודי הרואה את עתידה של ארצנו בעיני האמונה ומסתמך על ההצהרה, שניתנה לאברהם איבנו ושקדמה להצהרות אחרות שרגילים אצלנו להסתמך עליהן - ומחפש יחד עם זה דרך להבנה עם הערבים ולומד את שפתם - כמה יש לנו אנשי סינתיזה כאלה? תורה ודרך ארץ במובן הנעלה ביותר!